

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**TARIXIY GEOGRAFIYA
O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	200 000 – San’at va gumanitar fanlar
Ta’lim sohasi:	220 000 – Gumanitar fanlar (tillardan tashqari)
Ta’lim yo‘nalishi:	60220300 – Tarix

Chirchiq – 2024

Fan/modul kodi TG1105		O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
	Tarixiy geografiya	60	90	150	
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsad Tarixiy geografiyani fan sifatida yoritish va o'quvchi-talabalar diqqatini uzoq va yaqin o'tmishga hamda hozirda bo'layotgan voqea-hodisalarga qaratish bilan birga ularning dunyoqarashlarini, ilmiy-nazariy tafakkurlarini takomillashtirish, o'tmish va hozirgi zamondagi voqea va hodisalarga ilmiy xolislik va tarixiy ob'ektivlik tamoyillariga amal qilgan holda tarixiy voqealikka munosabat bildiradigan hamda umuminsoniy qadriyatlar asosida yondashadigan erkin fikrli komil insonni tarbiyalashdan iborat. Fanning vazifasi - talabalarda xalqimizning madaniy, ma'naviy merosiga, ilg'or an'analari, milliy qadriyatlari, axloqiy fazilatlariga hurmat, vatanparvarlik tuyg'ularini, ajdodlarimizning jahon madaniyatiga qo'shgan hissalaridan faxrlanish va ularning munosib davomchilari bo'lishni tushuntirish. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) III.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Kirish. Tarixiy geografiyaning vazifalari, shakllanishi va taraqqiyoti. Tarixiy geografiyaning vazifalari. Tarixiy geografiyaning asosiy bo'limlari. Tarixiy geografiyaning fan sifatida shakllanishi. Tarixiy geografiyani o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning o'rnini. O'rta Osiyo olimlari asarlarining tarixiy geografiya uchun ahamiyati. 2- mavzu. Tarixiy kartografiyaning shakllanishi va taraqqiyoti. Karta va kartografiya haqida qisqacha tushuncha. Tarixiy kartalar uning tuzilishi. Tarixiy kartografiya. O'rta Osiyoda kartografiya fani tarixi. O'rta Osiyo olimlarining kartografik tadqiqotlari. O'zbekistonda kartografiya fani tarixi 3-mavzu: O'rta Osiyoning ibtidoiy jamoa va antik davrdagi tarixiy geografiyasi O'rta Osiyoning tosh asri manzilgohlari tarixiy geografiyasiga tavsif. O'rta Osiyoning eneolit, bronza va ilk temir davri manzilgohlari tarixiy geografiyasi. O'rta Osiyoning qadimgi xalqlari va davlat birlashmalari. Ahamoniylar hukmronligi va Aleksandr Makedonskiy yurishlari davrida O'rta Osiyo tarixiy geografiyasi. Miloddan avvalgi IV asr oxiri-milodiy IV asrning boshlarida O'rta Osiyoning siyosiy va iqtisodiy geografiyasi. Buyuk Ipak yo'li:				

uning asosiy yo'nalish va tarmoqlariga tarixiy-geografik tavsif.

4-mavzu: O'rta Osiyoning o'rta asrlar tarixiy geografiyasi.

Eftalitlar va turk xoqonligi siyosiy-tarixiy geografiyasi. Xo'jalik va savdo munosabatlar. O'rta Osiyo arab xalifaligi tarkibida. Arab istilochilariga qarshi xalq harakatlari. IX-XIII asrlarda Movarounnahrda mustaqil davlatlar va ularning siyosiy tarixiy geografiyasi. O'rta Osiyoga mo'g'ullar bosqini va unga qarshi ozodlik harakatlari. Mo'g'ul ulusi davrida O'rta Osiyo tarixiy geografiyasi.

5-mavzu: O'rta Osiyo tarixiy geografiyasiga oid tarixiy manbalar.

Antik davr mualliflarining O'rta Osiyoga doir kartografik tadqiqotlari. XIII-XIX asrlarda G'arbiy Yevropada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-geografik va kartografik ma'lumotlar. Rossiyada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-kartografik ma'lumotlar. O'rta Osiyo olimlarining kartografik tadqiqotlari.

6-mavzu. Amir Temur va Temuriylar davlati tarixiy geografiyasi (XIV-XV asr)

Amir Temur temuriylar davlati tarixiy geografiyasi. Temuriylar davlati tarixiy geografiyasi Ulug'bek davlati siyosiy boshqaruvi va tarixiy geografiyasi XV asr oxirida O'rta Osiyoning tarixiy geografiyasi.

7-mavzu. Xonliklar davri tarixiy geografiyasi. Buxoro amirligining tarixiy geografiyasi.

Buxoro amirligining siyosiy tarixiga tavsif. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi. Amirlikning aholisi va iqtisodiy geografiyasi.

8-mavzu. Xiva xonligining tarixiy geografiyasi.

Xiva xonligining siyosiy tarixiga tavsif. Xiva xonligining hududi, ma'muriy tuzilishi. Xiva xonligining aholisi va iqtisodiy geografiyasi.

9-mavzu: Qo'qon xonligining tarixiy geografiyasi

Qo'qon xonligining siyosiy tarixi. Qo'qon xonligining hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi

10-11-mavzu: Turkistonning (1917-1924 yy) tarixiy geografiyasi

O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi boshqaruvi davridagi tarixiy geografiyasi. 1917-1924 yillar siyosiy-tarixiy geografiyasiga tavsif. XIX asrning ikkinchi yarmi-XX asr boshlarida Turkistonda iqtisodiy hayot..(4 soat)

12-13-mavzu. O'zbekistonning (1924-1991 yy) tarixiy geografiyasi.

O'rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanishning o'tkazilishi. O'zbekiston

SSRning tashkil topishi. XX asrning 20-80-yillarida Qoraqalpog'iston. O'zbekistonning aholi geografiyasi (XX asrning 20-80-yillari). XX asrning 20-80-yillarida O'zbekistonning iqtisodiy geografiyasi. (4 soat)

14-15-mavzu. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi tarixiy geografiyasi

O'zbekistonning tabiiy-geografik tavsifi. O'zbekiston Respublikasining ma'muriy-hududiy tuzilishi. Davlat hokimiyatining tashkil etilishi. Respublikaning aholi geografiyasi. Sanoat va qishloq xo'jaligi geografiyasi. Transport va aloqa yo'llari.(4 soat)

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlarida talabalar Tarix fanida innovasiyalar: texnologiyalar, modellar va metodlar fanidan ma'ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo'yicha tayyorgarlik ko'rish jarayonida qo'shimcha adabiyotlar va tarixiy manbalar bilan tanishish orqali qo'shimcha bilim va xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Natijada, ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi.

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Tarixiy geografiyaning vazifalari, shakllanishi va taraqqiyoti
2. Tarixiy kartografiyaning shakllanishi va taraqqiyoti
3. O'rta Osiyoning ibtidoiy jamoa va antik davrdagi tarixiy geografiyasi
4. O'rta Osiyoning o'rta asrlardagi tarixiy geografiyasi
5. O'rta Osiyo tarixiy geografiyasiga oid tarixiy manbalar.
6. Amir Temur va Temuriylar davlati tarixiy geografiyasi (XIV- XV asr)
7. Xonliklar davri tarixiy geografiyasi. Buxoro amirligi.
8. Xiva xonligi tarixiy geografiyasi
9. Qo'qon xonligi tarixiy geografiyasi
10. Turkistonning (1917-1924 yy) tarixiy geografiyasi
11. Turkistonning (1917-1924 yy) tarixiy geografiyasi
12. O'zbekistonning (1924-1991 yy) tarixiy geografiyasi
13. O'zbekistonning (1924-1991 yy) tarixiy geografiyasi
14. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi tarixiy geografiyasi
15. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi tarixiy geografiyasi

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, xulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Qo'qon xonligining siyosiy tarixi. Hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi
2. Tarixiy geografiyani o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning o'rni.
3. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi
4. Antik davr mualliflarining O'rta Osiyoga doir kartografik tadqiqotlari.
5. XIII-XIX asrlarda G'arbiy Yevropada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-geografik va kartografik ma'lumotlar.
6. Rossiyada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-kartografik ma'lumotlar.
7. O'rta Osiyo olimlarining kartografik tadqiqotlari.
8. O'rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanishning o'tkazilishi. O'zbekiston SSRning tashkil topishi.
9. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi.
10. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi.
11. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi
12. O'rta Osiyoning tosh asri manzilgohlari tarixiy geografiyasiga tavsif.
13. O'rta Osiyoning eneolit, bronza va ilk temir davri manzilgohlari tarixiy geografiyasi.
14. O'rta Osiyoning qadimgi xalqlari va davlat birlashmalari. Ahamoniylar hukmronligi va Aleksandr Makedonskiy yurishlari davrida O'rta Osiyo tarixiy geografiyasi. Miloddan avvalgi IV asr oxiri-milodiy IV asrning boshlarida O'rta Osiyoning siyosiy va iqtisodiy geografiyasi
15. Buyuk Ipak yo'li: uning asosiy yo'nalish va tarmoqlariga tarixiy-geografik tavsif.
16. Turkistonning (1917-1924 yy) tarixiy geografiyasi
17. O'zbekistonning (1924-1991 yy) tarixiy geografiyasi
18. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi tarixiy geografiyasi
19. Qo'qon xonligining siyosiy tarixi. Hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi
20. Tarixiy geografiyani o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning o'rni.
21. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi
22. Antik davr mualliflarining O'rta Osiyoga doir kartografik tadqiqotlari.
23. XIII-XIX asrlarda G'arbiy Yevropada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-geografik va kartografik ma'lumotlar.
24. Rossiyada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-kartografik ma'lumotlar.
25. Tarixiy geografiyani o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning o'rni.
26. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi

	27. Antik davr mualliflarining O'rta Osiyoga doir kartografik tadqiqotlari. 28. XIII-XIX asrlarda G'arbiy Yevropada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-geografik va kartografik ma'lumotlar. 29. Rossiyada O'rta Osiyo haqidagi tarixiy-kartografik ma'lumotlar. 30. O'rta Osiyo olimlarining kartografik tadqiqotlari. 31. O'rta Osiyoda milliy-hududiy chegaralanishning o'tkazilishi. O'zbekiston SSRning tashkil topishi. 32. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. 33. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. 34. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi 35. O'rta Osiyoning tosh asri manzilgohlari tarixiy geografiyasiga tavsif. 36. O'rta Osiyoning eneolit, bronza va ilk temir davri manzilgohlari tarixiy geografiyasi. 37. O'rta Osiyoning qadimgi xalqlari va davlat birlashmalari. Ahamoniylar hukmronligi va Aleksandr Makedonskiy yurishlari davrida O'rta Osiyo tarixiy geografiyasi. Miloddan avvalgi IV asr oxiri-milodiy IV asrning boshlarida O'rta Osiyoning siyosiy va iqtisodiy geografiyasi 38. Buyuk Ipak yo'li: uning asosiy yo'nalish va tarmoqlariga tarixiy-geografik tavsif. 39. Turkistonning (1917-1924 yy) tarixiy geografiyasi 40. O'zbekistonning (1924-1991 yy) tarixiy geografiyasi 41. Mustaqil O'zbekiston Respublikasi tarixiy geografiyasi 42. Qo'qon xonligining siyosiy tarixi. Hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi 43. Tarixiy geografiyani o'rganishda yordamchi tarixiy fanlarning o'rni. 44. O'rta Osiyoning chor Rossiyasi tomonidan istilo etilishi. Chor istilosiga qarshi milliy-ozodlik kurashlari geografiyasi. Buxoro amirligining siyosiy tarixi. Amirlikning hududi, ma'muriy tuzilishi va aholisi 45. Tarixiy geografiyaning vazifalari, shakllanishi va taraqqiyoti 46. Tarixiy kartografiyaning shakllanishi va taraqqiyoti 47. O'rta Osiyo olimlarining kartografik tadqiqotlari. 48. O'rta Osiyoning qadimgi davr tarixiy geografiyasi 49. O'rta Osiyoning ilk o'rta asrlardagi tarixiy geografiyasi 50. O'rta Osiyo tarixiy geografiyasiga oid tarixiy manbalar. 51. Amir Temur va Temuriylar davlati tarixiy geografiyasi (XIV- XV asr) 52. Xonliklar davri tarixiy geografiyasi. Buxoro amirligi. Xiva xonligi tarixiy geografiyasi
3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • tarix fani sohasida tarixiy geografiyaning tutgan o'rni haqida muayyan tasavvurga ega bo'lishi; • tarixiy geografiya fanining imkoniyatlarini, tarix sohasida ulardan

	foydalanish afzallikdarini bilishi kerak; • kartografiya yordamida tarixiy ma'lumotlar va manbalarni o'rganish, qayta ishlash hamda tahlil qilish; talaba ma'lumotlarni ilmiylik, tarixiylik, xolislik metodlari asosida o'rganish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak; tarixiy-geografik xaritalardan, tarix ta'limi va tarixiy tadqiqotlarda foydalana olish malakalariga ega bo'lishi kerak
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hioya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha og'zaki savol javob, yozma ish yoki test topshirishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Z.Saidboboyev /Tarixiy geografiya va kartografiya/darslik/ Toshkent 2022. 2. Shadmonova S. Tarixiy tadqiqotlarning metodologiyasi va zamonaviy usullari. –Toshkent. 2018. 3. Normatov O.M. "O'zbek davlatchlik tarixi", "Nazokathon ziyo print" T,- 2023 y. 4. Q.Rajabov, F.Amonova, B.Qandov. O'zbekiston tarixi, "Ochun", Toshkent. 2024. XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. T.1. –Toshkent.: O'zbekiston. 2017. 2. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent.: O'zbekiston. 2017. 3. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent.: O'zbekiston. 2017. 4. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag'ishlangan Oliy Majlis palatalarining qo'shma majlisidagi nutq. T.: "O'zbekiston" 2016. 5. Alimova D.A., Ilhomov Z.A. Tarix fani metodologiyasi. – T. 2018.

	6. Nabiyeu.R “O‘zbekiston xalqlarining chet el bosqinchilariga qarshi kurashi” T., “fan”. 1942. 58-b. 7. Mahmudov.Q “Qadimgi Turkiston”. T., “Ijod dunyosi”. 2003. 192-b 8. M. Rahimov, A. Zamonov “O‘zbekiston tarixi” II jild. “Fan” Toshkent, 2019. 9. Sagdullayev A. “Qadimgi O‘zbekiston ilk yozma manbalarda”. T., “O‘qitvchi”, 1996. 124-b 10. Asqarov A. Eng qadimiy shahar. T., “Fan”, 2001 11. Sagdullayev A. Qadimgi o‘rta Osiyo tarixi. T., “Universitet”, 2004 12. Алимова Д.А., Филинович М.И. Тошкент тарихи (қадимги даврдан бугунги кунгача). – Тошкент, Art Flex, 2007. 13. Буряков Ю.Ф. Генезис и этапы развития городской культуры Ташкентского оазиса. – Ташкент: Фан, 1982. 14. Вайнберг Б.И. Этногеография Турана в древности. – М.: Вост.лит.РАН, 1999. 15. Ртвеладзе Э.В. Юечжийско – Кушанское государство // История государственности Узбекистана. Т. I. – Ташкент, 2009. 16. Собиров Қ. Хоразмнинг кишлок ва шаҳарлари мудофаа иншоотлари. –Тошкент: Фан, 2009. 17. Ходжаниязов Ф. Қадимги Хоразм мудофаа иншоотлари. – Тошкент: Ўзбекистон, 2007. 18. Шониёзов К.Ш. Қанғ давлати ва қанғлилар. – Тошкент: Фан, 1990. 19. Sims-Williams N. Bactrian Documents from Northern Afghanistan, I: Legal and economic documents, Oxford, 2000. Axborot manbalari www.pedagog.uz (Respublika pedagogika talim muassasalari portali) www.cspi.uz (Chirchiq davlat pedagogika universiteti web-sayti) www.edu.uz (O‘zbekiston Respublikasi ta’lim portali) www.unilibrary.uz (Yagona elektron kutubxona axborot tizimi) www.natlib.uz (A.Navoiy nomidagi O‘z.MK) www.ziynet.uz - Ziynet axborot-ta’lim resurslari portali
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2024 yil “<u>29</u>” <u>avgust</u> dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma’sul: Sh.A. Sulaymanova – CHDPU, “O‘zbekiston tarixi” kafedrası katta o‘qituvchi
9.	Taqrizchilar: Q.Sattorov – O‘zMU, tarix kafedrası dots. tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori, (PhD). O.M.Normatov– CHDPU, tarixi kafedrası dotsenti, tarix fanlari bo‘yicha falsafa doktori, (PhD).